

Begrepsundervisning i første klasse etter Magne Nyborgs forslag til årsplan Forebyggende arbeid på systemnivå i PPT

Artikkelen beskriver hvordan vi har innført begrepsundervisning som en del av det faglige innholdet i førsteklassen i kommunene Gjemnes, Eide og Fræna. Den beskriver også hvordan veiledning og skolering har foregått.

Utgangspunkt for vårt faglige og praktiske arbeid.

Prosjektet : ”Hvordan medvirke til å gi 6-åringer optimale forutsetninger for videre læring” er basert på Magne Nyborgs forskning og dokumentasjon.

Vi ble tildelt prosjektmidler fra Statens Utdanningskontor i Møre og Romsdal i perioden 1994-96 for å gjennomføre årsplanen i forskjellige 6-årings-grupper.

Prosjektdeltakere var Eli Rangøy Barman og Elisabet Hunnes som arbeider ved PP- kontoret i Gjemnes, Eide, Fræna. Den tredje var Oddvar Stenberg som arbeider ved Tøndergård skole i Molde.

Vi arbeider til daglig som fagpersoner ved PP- kontor og er ansatt der som spesialpedagoger. Vi ble ferdig utdannet ved logopedlinja på Høgskolen på Sandane i 1989. Elisabet Hunnes har førskolelærerbakgrunn med 10 år i PP- tjenesten etter at hun har praksis både fra vanlig barnehage, spesialbarnehage og grunnskole. Eli Rangøy Barman har lærerbakgrunn med 6 års praksis fra PP- tjenesten. Hun har praksis både fra grunnskole og voksenopplæring.

Arbeidet i PP- tjenesten gir bred praksis med hovedvekt på alle typer vansker, men for oss to særlig de språklige. Som redskap i kartlegging / utredning for å få en best mulig oversikt over barnets språkutvikling, benytter vi bl.a. Reynells språktest, ITPA – testen samt Norsk Logopedlags språklydsprøve.

Etter noen års praksis i PP- tjenesten ser vi at det er store behov i skolen for et grundig forebyggingsarbeid i forhold til lese/skrive- vansker på systemplan. Arbeid på systemplan er noe PPT er pålagt, og dette aspektet er grundigere vektlagt i Stortingsmelding nr. 23.

Behov for et systematisk og målrettet arbeid med grunnleggende begreper i den nye 1.klassen.

Ut fra våre erfaringer etter flere år i PP- tjenesten er vi klar over behovet hos alle barn for å utvikle et godt begrepsapparat som et nødvendig grunnlag for videre læring. Mange barn blir henvist til PP-

---

Postadresse:	Telefon	Telefaks	E-post:
PPT Gjemnes, Eide, Fræna	71 29 98 20	71 29 98 21	pptgef@online.no
Postboks 29, 6499 Eide			

Begrepsundervisning i første klasse etter Magne Nyborgs forslag til årsplan
av Eli Rangøy Barman, Elisabet Hunnes

---

tjenesten for språk- og lærevansker, og skolen er forpliktet til å gi dem en høvelig undervisning uansett hvilke språklige forutsetninger de har.

Tidligere professor ved Universitetet i Oslo, Magne Nyborg, har forsket med tanke på barns forutsetninger for læring. Arbeidet resulterte i en systematisk modell for begrepsundervisning. Undervisningsmodellen kan brukes både til forebygging og redusering av lærevansker.

Han understreket behovet for å arbeide forebyggende, med andre ord å komme inn så tidlig som mulig i elevens skolekarriere for å etablere en god basis for videre læring. Dette innebærer å tilrettelegge for best mulig begrepslæring hos barn.

Etter at vi ble kjent med Magne Nyborgs teori og praksis omkring betydningen av godt innlærte grunnleggende begrep og begrepssystem, samt den praktiske måten å arbeide med dette på, begynte vi å forstå at vi hadde funnet redskapet som kunne virke i praksis. Selvsagt hadde vi hatt kjennskap til betydningen av de grunnleggende begrepene, men vi hadde ikke funnet en god metodikk som vi kunne bruke selv, og også veilede andre i. Professor Nyborg klarte gjennom sin forskning å systematisere de grunnleggende begrepene (som er språkets analyse-redskaper) på en slik måte at dette nå er tilgjengelig for alle som ønsker å sette seg inn i det.

Etter at vi ble kjent med Magne Nyborgs teori og praksis omkring betydningen av godt innlærte grunnleggende begrep og begrepssystem, samt den praktiske måten å arbeide med dette på, begynte vi å forstå at vi hadde funnet redskapet som kunne virke i praksis.

Begreps-undervisningsmodellen (BU-modellen) er etter vår erfaring en velegnet arbeids-metode for å bygge opp læreforutsetninger. Gjennom å forbedre talespråk i tillegg til å øke begrepsforståelsen hos alle elevene kan vi lære dem felles meningsinnhold av symbolene. Modellen kan brukes fleksibelt, men den styrer oppmerksomheten både for lærer og elev gjennom fast struktur og felles fokus om det begrepet som skal læres. Dette gir god struktur og gjenkjenning for eleven og samtidig god informasjon til lærer om hva den enkelte eleven har lært eller hvor det svikter i innlæringen.

Modellen er systematisk og grundig og virker derfor styrende og forpliktende for lærerens undervisning.

BU- modellen i praksis.

I BU- modellen blir språket brukt som et redskap til å styre barnets oppmerksomhet.

Modellen har tre faser.

Første fase i innlæringen, selektiv assosiasjon, dreier seg om å gi elevene et så bredt erfaringsgrunnlag som mulig av det begrepet som skal læres, slik at de kan gjøre erfaringer, sanse og kode det sansede i en modellsetning som hver enkelt elev skal gjenta etter tur. Lærer styrer elevens oppmerksomhet gjennom å sørge for at hver enkelt elev blir ledet gjennom prosessen med mestring som et av målene.

I undervisningssituasjonen tilrettelegger vi slik at elevene blir presentert først for hele konkrete i bredt utvalg, del av konkret, bilde og til slutt symbol. Denne progresjonen er velkjent fra ”god, gammeldags” pedagogikk.

Andre fase, selektiv diskriminasjon, dreier seg om å skille ut egenskaper ved begrepet ved å peke ut og deretter gi en språklig begrunnelse for valget. Denne fasen fokuserer på forskjeller og delvise forskjeller.

Tredje fase, selektiv generalisering, fokuserer på likheter og delvise likheter. Da blir elevene presentert for flere forskjellige gjenstander med delvise likhetstrekk, og eleven får da hjelp til å finne ut og formulere språklig hva de er like i.

(Det er verd å merke seg at elever etter at de har mottatt denne typen undervisning skårer målbart høyere enn før på delprøven Likheter i WISC-_R-testen.)

Postadresse:	Telefon	Telefaks	E-post:
PPT Gjemnes, Eide, Fræna	71 29 98 20	71 29 98 21	pptgef@online.no
Postboks 29, 6499 Eide			

Praktisk tilrettelegging av begrepsundervisning i 1. klasse.

I vårt PP- distrikt er det flere nye 1.klasser som har gjennomført mesteparten av årsplanen som Magne Nyborg utarbeidet som et forslag for 6-åringer.

Vi har bistått med veiledning og demonstrasjonsundervisning.

Etter våre erfaringer høver det best med undervisnings-økter på 30 minutter for 1.klasse med maksimalt 8 elever i gangen. Det er viktig å vektlegge bruk av talespråket for hvert enkelt barn og ta seg tid til at hver enkelt får svare. I hver økt arbeides med et begrep som så relateres til virkeligheten i og utenfor skolen samt i nærmiljø ellers. Elevene får sanse og gjøre praktiske erfaringer i selve undervisningsøkten. Dermed kan de knytte det nye til tidligere lærte begrep og ferdigheter. Etterpå gjenkjenner de begrepet i klasserommet, utendørs osv, og de kan gjenkjenne, gjenkalle og beskrive det

I hver økt arbeides med et begrep som så relateres til virkeligheten i og utenfor skolen samt i nærmiljø ellers. Elevene får sanse og gjøre praktiske erfaringer i selve undervisningsøkten.

med felles og eksakte formuleringer og bruke det i nye sammenhenger.

Etter Magne Nyborgs tenkning er det viktig ikke å gjøre 1.klasse til en bokskole, men heller et sted der barna får lære via erfaringer og på konkret nivå slik at lærebøker ikke blir styrende for arbeidet. En lær elevene lage egne bøker som de selv får et forhold til, som oppsummering av det lærte. Ellers er det viktig å peke på at metodikken passer til alle læreverk som finnes, slik at en står fritt når en skal velge i denne sammenheng.

Veiledning og skolering.

Som tidligere nevnt, startet dette systemarbeidet med prosjektmidler fra Statens Utdanningskontor i Møre og Romsdal 1994/95 og 1995/96.

Den tredje deltakeren i prosjektgruppa er Oddvar Stenberg, spesialpedagog ansatt ved Tøndergård interkommunale skole i Molde. Han har arbeidet ved denne skolen i mange år, og han arbeider også i skolens utadretta veiledningstjeneste. Fra tidligere har han praksis fra vanlig skole og fra skoletilbudet i tidligere HVPU- institusjoner. Han har brukt denne metodikken i praktisk arbeid i mange år, og i tillegg har han mottatt opplæring /veiledning av professor Magne Nyborg i et 2-årig videreutdanningsopplegg som foregikk i perioden 1994-96.

Magne Nyborg har også gitt ham godkjenning som foreleser og kursholder.

Vi tre arbeidet sammen i prosjektperiodene for å gjøre oss erfaringer med årsplanen i ulike 6-åringsgrupper. Tanken var å få innført denne metodikken som forebygging av lærevansker samtidig som en også hadde en helt konkret plan for at dette kunne danne grunnlag for faglig innhold i den nye 1.klassen.

Vår veiledning har gått ut på å gi demonstrasjonsundervisning en gang pr. uke i utvalgte førsteklasse, gi hjelp med utarbeiding av undervisningsprogram, og hjelpe med tolkning av årsplan til 1. klasse.

Parallelt med prosjektperiodene har det foregått kursvirksomhet der de tre kommunene har leid Oddvar Stenberg som kursholder. Kursrekken som er utviklet, består av 2 dagers grunnkurs i BU-modellen, teoretisk og praktisk, 1 dags påbyggingskurs om morsmål og 1 dag om matematisk språk/ matematikk på begynnernivå. I tillegg kommer 1 kursdag i rettskrivingslære.

Innholdet i vårt systemretta arbeid.

PPT har påtatt seg ansvaret for å bygge opp og spre denne faglige kompetansen i kommunene. Skolene får veiledning fra PPT etter at vi har hentet kompetanse fra Tøndergård skoles Veiledningstjeneste v\ Oddvar Stenberg.

Begrepsundervisning i første klasse etter Magne Nyborgs forslag til årsplan
av Eli Rangøy Barman, Elisabet Hunnes

Denne skolen ligger i Molde og er en interkommunal spesialskole som eies av 10 kommuner i Møre og Romsdal.

Inntil vår PP- tjeneste er selvhjulpen på alle nivå innen dette fagfeltet så mottar vi gratis opplæring fra Tøndergård skole.

Det vil ta tid å få bygget opp tilsvarende kompetanse i PPT. Målet er å få godkjenning som kursholdere slik at vi selv kan drive skoleringsarbeid.

Det må også nevnes at en av tyngdepunkt-stillingene som PP-tjenesten skal forsterkes med, er planlagt å bli plassert på vårt kontor. Denne stillingen er tenkt brukt til videre spredning i Romsdalsregionen.

Sluttkommentar.

Vi har høstet en del erfaringer underveis i prosessen.

Selve prosjekt- perioden tok slutt i –96, men innovasjonen pågår fremdeles. For å få til en vellykket innovasjon må alle ledd i systemet ta sitt ansvar i saken. Vi har fått støtte til gjennomføringen fra skolekontorene i alle tre kommunene. I tillegg har det vært nødvendig med aktiv innsats fra rektorer på skolene i forhold til tilrettelegging. Arbeidet har vært i høyeste grad avhengig av engasjerte og aktive

Begrepsundervisning etter Magne Nyborgs foreslåtte årsplan er et helhetlig undervisningsopplegg som sikrer barna de begreper og ferdigheter som L-97 legger opp til. Vi opplever ikke at BU- modellen er rigid og begrensende men tvert imot kan den brukes fritt og kreativt innenfor sine faser forutsatt at

lærere som var villig til å tilføre skolen noe nytt i den nye førsteklasse.

For vårt vedkommende fikk vi støtte fra PP- styret allerede ved at de godkjente prosjektsøknaden. Videre har de godkjent at vi har fått øremerket en halv arbeidsdag pr fagperson pr uke til dette arbeidet.

Vi har erfart at det har vært lønnsomt å gi tilbudet om opplæring og årsplan i første omgang til de skolene som selv har gått aktivt ut og bedt om det. Vi har ikke kapasitet

til å veilede mer enn to skoler over en tidsperiode på to år, inkludert oppfølging i 2. klasse.

Vi har mottatt entydige tilbakemeldinger fra lærere at det er nødvendig å følge opp med demonstrasjonsundervisning i lengre perioder for at de skal mestre undervisningen på egen hånd.

Begrepsundervisning etter Magne Nyborgs foreslåtte årsplan er et helhetlig undervisningsopplegg som sikrer barna de begreper og ferdigheter som L-97 legger opp til. Vi opplever ikke at BU- modellen er rigid og begrensende men tvert imot kan den brukes fritt og kreativt innenfor sine faser forutsatt at pedagogen behersker redskapet godt. Vi ser da at elevene blir engasjert og deltakende og aktivt oppmerksom på de grunnleggende begrepene rundt seg.

Eli Rangøy Barman
Elisabet Hunnes
PPT for Gjemnes, Eide, Fræna

Postadresse:	Telefon	Telefaks	E-post:
PPT Gjemnes, Eide, Fræna	71 29 98 20	71 29 98 21	pptgef@online.no
Postboks 29, 6499 Eide			